

Pravilnik o metodama ispitivanja sorte pšenice, radi priznavanja sorte

Sl. glasnik RS, br. 121/2012

Član 1.

Ovim pravilnikom propisuju se metode ispitivanja sorte pšenice (u daljem tekstu: sorta) , i to: obične, meke pšenice (*Triticum aestivum* L. Emend. Fiori et Paol) ; tvrde pšenice (*Triticum durum* Desf.) ; kompaktna pšenice (*Triticum aestivum* L. Subsp. *Compactum*) i spelte (*Triticum spelta*) , na oglednom polju i u laboratoriji, radi priznavanja sorte.

Metodama iz stava 1. Ovog člana ispituju se određene bitne osobine sorte, radi utvrđivanja:

- 1) različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte (DUS test) ;
- 2) bolje proizvodne i upotrebne vrednosti sorte (VCU test).

Član 2.

Proizvodna i upotrebna vrednost sorte utvrđuje se na osnovu rezultata ispitivanja određenih bitnih osobina sorte koje se odnose na:

- 1) prinos zrna;
- 2) kvalitet zrna;
- 3) sadržaj vlage u zrnu u momentu žetve;
- 4) otpornost na poleganje;
- 5) otpornost ili tolerantnost na bolesti.

Sorta se ispituje tako što se bitne osobine iz stava 1. Ovog člana sorte koja se ispituje upoređuju sa bitnim osobinama jedne ili više sorti standard, u skladu sa zakonom kojim se uređuje priznavanje sorti poljoprivrednog bilja.

Član 3.

Sorta se ispituje u više odvojenih ogleda na oglednom polju. Ogled čine elementarne parcele na kojima se vrši ispitivanje.

Ogledi iz stava 1. Ovog člana se izvode po planu „potpuno slučajnog blok sistema” u četiri ponavljanja, a randomizacija, odnosno plan ogleda je isti za sve lokalitete.

Sorta se ispituje na najmanje pet lokaliteta koji čine mrežu ogleda.

Član 4.

Sorta se ispituje na oglednom polju u skladu sa zahtevom za priznavanje sorte u kome vlasnik sorte, odnosno njegov ovlašćeni zastupnik predlaže da se sorta, radi ispitivanja razvrsta u odgovarajući ogled prema nameni (obična, tvrda, spelta i kompaktna) i ranostasnosti (rana ili kasna).

Sorta razvrstana na način iz stava 1. Ovog člana, radi ispitivanja seje se sa sortom standard u određeni ogled.

Za ispitivanje na oglednom polju dostavlja se seme sorte koje je ispitano na kvalitet, zdravstveno ispravno i tretirano fungicidima ili insekticidima.

Član 5.

Predusev na celoj površini oglednog polja na kome se vrši ispitivanje sorte ne mogu biti strna žita.

Sorta se ispituje na zemljištu koje je pre setve ispitano na prisutnost zemljišnih štetočina, a po potrebi, izvodi se i predsetveno tretiranje insekticidima.

Količine mineralnih đubriva, vreme i način njihove primene, kao i ostale agrotehničke mere primenjuju se prilikom ispitivanja sorte na oglednom polju tako da budu u skladu sa najvišim nivoom tehnologije gajenja pšenice.

Član 6.

Sorta koja se ispituje seje se sejačicom na površini od 5 m², na konačan sklop u 10 redova dužine 4 m, sa razmakom između redova 12, 5 cm, razmakom između parcela 30 cm i razmakom između blokova 1 m.

Na početku i na kraju svakog oglada seje se rana sorta u širini 1–3 m koja služi kao zaštitni pojas, kao i za uzimanje uzoraka za ispitivanje vlage u zrnju na osnovu čega se odlučuje o pravovremenoj žetvi useva.

Član 7.

U toku vegetacije sorte koja se ispituje, prati se:

- 1) datum setve i datum nicanja (kada je 50% biljaka niklo) ;
- 2) broj niklih biljaka na 1m², u prvom ponavljanju;
- 3) procenat prezimelih biljaka, u prvom ponavljanju;
- 4) procenat prezimelih biljaka u hladnim komorama;
- 5) datum klasanja (kada je 50% biljaka klasalo) ;
- 6) visina biljaka od osnove do vrha klasa (prosek merenja iz svih ponavljanja) ;
- 7) poleganje biljaka;
- 8) datum žetve.

Otpornost sorte na poleganje utvrđuje se tako što se prati poleganje biljaka do klasanja i u mlečnoj zrelosti zrna i prikazuje odgovarajućom ocenom:

- 1) ocena 1 – znači da nema pleglih biljaka;

- 2) ocena 3 – znači da ima do 25% poleglih biljaka;
- 3) ocena 5 – znači da ima od 25% do 50% poleglih biljaka;
- 4) ocena 7 – znači da ima od 50% do 75% poleglih biljaka;
- 5) ocena 9 – znači da ima od 75% do 100% poleglih biljaka.

Član 8.

U toku vegetacije sorte, na jednom lokalitetu, ispituje se:

- 1) procenat prezimelih biljaka u hladnim komorama;
- 2) u posebnom ogledu, u uslovima veštačke infekcije, otpornost ili tolerantnost na bolesti pepelnicu (*Erisiphe graminis tritici*) i lisnu rđu (*Puccinia recondita tritici*).

Član 9.

Žetva svih sorti iz jednog ogleda obavlja se kombajnom, u istom danu, u fazi tehnološke zrelosti zrna sorte u zaštitnom pojasu.

Za svaku sortu koja se ispituje, na svim elementarnim parcelama, prilikom žetve utvrđuje se prinos zrna izražen u kg po parceli i sadržaj vlage u zrnu.

Član 10.

U laboratoriji se ispituje kvalitet zrna svake sorte, i to:

- 1) kod obične, meke pšenice ispituju se:

(1) fizičke osobine zrna:

- hektolitarska masa očišćene pšenice (kg/hl) ,
- masa 1000 zrna (g na suvu materiju) ,
- staklavost (%) ,
- krupnoća zrna (2, 8; 2, 5; 2, 2 i 2 mm) ;

(2) hemijsko – tehnološke osobine zrna i brašna:

- sirovi proteini (% na suvu materiju) ,
- sedimentaciona vrednost,
- ukupno izbrašnjavanje (%) ,
- sadržaj vlažnog lepka (%) ,
- sadržaj suvog lepka (%) ,
- broj padanja po Hagbergu (sec.) ;

(3) farinogram:

- moć upijanja vode (% na 13% vlage brašna) ,
- vreme razvoja testa (min.) ,
- stabilitet (min.) ,
- stepen omekšanja testa (FJ) ,
- farinogramski kvalitetni broj i kvalitna grupa,
- tehnološka grupa;

(4) ekstenzogram:

- energija u 135 min. (cm²) ,
- otpor rastezanja (EJ) ,
- rastegljivost (mm) ,
- odnos otpora rastezanja/rastegljivost (O/R) ;

(5) rezultati probnog pečenja hleba:

- prinos hleba (g/100 g brašna) ,
- zapremina hleba (ml/100 g brašna) ,
- vrednosni broj sredine hleba (VBS) ,
- osobine sredine hleba (elastičnost, ravnomernost pora, struktura zidova pora) ;

2) kod tvrde pšenice ispituju se:

(1) fizičke osobine zrna:

- hektolitarska masa očišćene pšenice (kg/hl) ,
- masa 1000 zrna (g na suvu materiju) ,
- staklavost,
- krupnoća zrna (2, 8; 2, 5; 2, 2 i 2 mm) ;

(2) hemijsko – tehnološke osobine zrna:

- sadržaj pepela (% na suvu materiju) ,
- sadržaj sirovih proteina (% na suvu materiju) ,
- broj padanja po Hagbergu (sec.) ;

(3) hemijsko – tehnološke osobine krupice:

- sadržaj pepela (% na suvu materiju) ,
- sadržaj proteina (% na suvu materiju) ,

– žuti pigment (mg/kg) ;

(4) farinogram (apsorpcija: 31, 5% H₂O) :

– vreme obrazovanja mrvica (min.) ,

– maksimalna konzistencija (FJ) ,

– tolerancija pri maksimalnoj konzistenciji (min.) ,

– širina krive 5 min. Posle maksimalne konzistencije (min.) ;

3) kod spelte ispituju se:

(1) apsolutna masa (g na suvu materiju) ;

(2) hektolitarska masa (kg/hl) ;

(3) sadržaj sirovih proteina (% na suvu materiju) ;

4) kod kompakturne pšenice ispituje se:

(1) senzorno ocenjivanje kvaliteta tvrdog keksa i čajnog peciva.

Za ispitivanje kvaliteta zrna sorte u laboratoriji potreban je prosečan uzorak od 8 kg zrna koji se dobija iz svih ponavljanja u mikroogledu, a koji se uzima u prvoj godini ispitivanja.

Ispitivanje kvaliteta zrna obične, meke pšenice vrši se tako što se uzimaju se uzorci sa dva lokaliteta, dok se za ispitivanje kvaliteta zrna ostalih sorti uzimaju uzorci sa jednog lokaliteta.

Član 11.

Izvođač ogleda po završenom ispitivanju sorte na oglednom polju evidentira: naziv izvođača ogleda; ime lica odgovornog za izvođenje ogleda; lokalitet na kome se izvodi ogled; tip zemljišta i sadržaj hranjivih materija u zemljištu na kome se nalazi ogledno polje; predusev; obavljene agrotehničke mere; podatke iz člana 7. I člana 9. Stav 2. Ovog pravilnika, kao i druge podatke koji utiču na prinos ispitivane sorte (oštećenja od ptica, štetočina, prirodnih nepogoda i drugo).

Izvođač ogleda po završenom ispitivanju otpornosti ili tolerantnosti sorte na bolesti iz člana 8. Tačka 2) ovog pravilnika evidentira podatke o rezultatima takvog ispitivanja, kao i naziv izvođača ogleda, ime lica odgovornog za izvođenje ogleda i lokalitet na kome se ogled izvodi.

Izvođač ogleda po završenom ispitivanju sorte u laboratoriji evidentira odgovarajuće podatke iz člana 10. Ovog pravilnika, kao i naziv izvođača ogleda, ime lica odgovornog za izvođenje ogleda i lokalitet na kome se izvodi ogled.

Podaci iz st. 1–3. Ovog člana sastavni su deo godišnjih i konačnih rezultata ispitivanja.

Član 12.

Različitost, uniformnost i stabilnost sorte ispituje se metodom određenom tehničkim uputstvom za testiranje različitosti, uniformnosti i stabilnosti sorte.

Član 13.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”.